

J. A. S. Evans, *Η εποχή του Ιουστινιανού*, μετάφρ. Β. Κουρής, Αθήνα, εκδ. Οδυσσεάς, 1999, σσ. 510, 2 χάρτες.

Η εποχή της μακράς βασιλείας του Βυζαντινού αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α΄ (527-565 μ.Χ.) έχει μελετηθεί ίσως περισσότερο από κάθε άλλη περίοδο της βυζαντινής ιστορίας. Από την εποχή των πρώτων μεγάλων σχετικών μονογραφιών των Charles Diehl (2 τόμοι, Παρίσι 1901) και William Gordon Holmes (2 τόμοι, β΄ έκδ., Λονδίνο 1912), η έρευνα προχώρησε σε βάθος και, μετά τα μέσα του 20ού αιώνα, σημαντικές νέες μονογραφίες είδαν το φως της δημοσιότητας, όπως εκείνες των Percy Neville Ure (Harmondsworth 1951), Berthold Rubin (Βερολίνο 1960), John Barker (Madison Wisc. 1966), Robert Browning (Λονδίνο 1971, β΄ έκδ. 1960), ενώ κατά τα τελευταία χρόνια εκδόθηκαν δύο νέες μονογραφίες για το μεγάλο βυζαντινό ηγεμόνα του δού αιώνα, εκείνη του J. Moorhead (Λονδίνο 1994) και η εδώ παρουσιαζόμενη του I. A. S. Evans (πρωτότυπη αγγλική έκδ., 1996), καθηγητή κλασικών σπουδών στο καναδικό Πανεπιστήμιο της British Columbia και συγγραφέας, μεταξύ άλλων, ειδικής μονογραφίας για τον Προκόπιο (Νέα Υόρκη 1972) καθώς και ειδικών συμβολών για τις σχέσεις Ιουστινιανού Α΄ - Προκόπιου (στο: *Canadian Historical Association: Historical Papers*, 1968, σσ. 126-139), για τη «Στάση του Νίκα» (*Byzantion* 54, 1984, σσ. 380-382) κ.ά.

Η τελευταία αυτή μονογραφία για τον Ιουστινιανό και την εποχή του αποτελείται από πέντε κύρια μέρη (Το αυτοκρατορικό περιβάλλον / Οι νέοι δυνάστες: τα πρώτα χρόνια της εξουσίας / Η ανασύσταση της Αυτοκρατορίας: οι πόλεμοι του Ιουστινιανού / το εσωτερικό μέτωπο: εσωτερικά προβλήματα / Τα τελευταία χρόνια), χωρίζονται σε 27 εν συνόλω υποκεφάλαια, όπου εξετάζονται εξονυχιστικά όλες σχεδόν οι πτυχές και οι παράμετροι της πολυτάραχης ιουστινιανέας βασιλείας. Επιτάσσονται οι πηγές (σσ. 469-471) και αναλυτική βιβλιογραφία βοηθημάτων (σσ. 473-498), καθώς και το γενικό ευρετήριο. Ως προς τη βιβλιογραφία αυτή, θα παρατηρήσουμε (για μια ακόμη φορά σε ξενόγλωσσα βυζαντινολογικά έργα —και μάλιστα γραμμένα στα αγγλικά) κάτι που θα έπρεπε πλέον σοβαρά να μας προβληματίσει: την παντελή σχεδόν έλλειψη μελετών στην ελληνική γλώσσα(!) —στην περίπτωση μας μελετών ειδικών είτε στα πλαίσια ειδικών μονογραφιών, π.χ. για την εκκλησιαστική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄ (Ευάγγελος Χρυσός), είτε στα πλαίσια σημαντικών συμβολών εν γένει για ποικίλα προβλήματα της ιουστινιανέας περιόδου (Τηλέμαχος Λουγγής), είτε ακόμη στα πλαίσια γενικότερων εγχειριδίων βυζαντινής ιστορίας με ευρύτερη κάλυψη της εποχής αυτής (π.χ. των Αικατερίνης Χριστοφιλοπούλου και Ιωάννη Καραγιαννόπουλου). Είναι μάλλον προφανές ότι όλο και λιγότεροι από τους ξένους βυζαντινολόγους μπορούν

πλέον να διαβάσουν ελληνικά και να παρακολουθήσουν τη νεοελληνική βιβλιογραφική παραγωγή (επιλέγοντας με τον τρόπο αυτόν, χωρίς ενδοιασμούς, να την παραλείπουν στις βιβλιογραφίες τους). Εντύπωση στην έκδοση αυτή, τέλος, προξενεί και μια ιδιοσυγκρασιακή «παραξενιά» του συγγραφέα, αφού παραλείπει από τη βιβλιογραφία του θεμελιακές συμβολές όπως την *Histoire du Bas-Empire* του Ernest Stein, την *Later Roman Empire* των John B. Bury και του Arnold Jones, αλλά και την *Prosopography of the Later Roman Empire* του J. Martindale, με τη δικαιολογία ότι ... χρησιμοποιεί τις βραχυγραφίες του *Oxford Dictionary of Byzantium*, όπου ο αναγνώστης θα εντοπίσει την ανάλυση των σχετικών βραχυγραφιών των έργων αυτών (που ο Evans χρησιμοποιεί στις σημειώσεις του...).

Πρέπει πάντως, παρά τις παραπάνω παρατηρήσεις, να τονιστεί ότι το έργο αυτό αποτελεί μια σημαντική νέα συμβολή, ενώ θα έπρεπε να εξαρθεί και η πολύ φροντισμένη ελληνική έκδοση —πλην του ατυχώς κακοτυπωμένου εξωφύλλου.

A. Σαββίδης

Jeffrey Michael Featherstone, *Theodore Metochites's Poems "To Himself". Introduction, Text and Translation* [Byzantina Vindobonensia XXIII], Wien 2000, πίν 5.

Η ιδιαιτερότητα της ποίησης του Θεοδώρου Μετοχίτη, που συνδυάζει στους εξάμετρους στίχους του επικούς, ιωνικούς, αιολικούς και δωρικούς τύπους, είναι ασφαλώς ένας από τους λόγους για τους οποίους πολλά από τα ποιήματα του σημαντικού αυτού βυζαντινού λογίου και πολιτικού παρέμειναν ανέκδοτα. Με την έκδοση αυτή, που κυκλοφόρησε ως 23ος τόμος της σειράς Byzantina Vindobonensia, ο J. M. Featherstone επιστρέφει στην ποίηση του Θεοδώρου Μετοχίτη, με την οποία είχε ασχοληθεί και στο παρελθόν, και εκδίδει για πρώτη φορά τα έξι αυτοβιογραφικά ποιήματά του.

Στη σύντομη εισαγωγή του (Introduction, σσ. 9-18) ο συγγρ. σκιαγραφεί συνοπτικά τη ζωή και τη σταδιοδρομία του Μετοχίτη, δίνει μια περιγραφή του χειρογράφου Pap. gr. 1776, του μόνου ανεξάρτητου φορέα της παράδοσης των ποιημάτων, χειρογράφου που γράφτηκε στον κύκλο του Μετοχίτη, και εξετάζει τα προβλήματα της χρονολόγησης των ποιημάτων και της αντιγραφής τους στο χειρόγραφο δίνοντας, όπως ήταν αναμενόμενο, ιδιαίτερη έμφαση στα ποιήματα που εκδίδει. Θεωρώντας το χειρόγραφο ως σχεδόν αυτόγραφο, εφόσον έχει διορθωθεί —όπως υποστηρίζει— από τον ίδιο τον Μετοχίτη, διατηρεί όλες τις γραφές του χειρογράφου και υιοθετεί τις παρασελίδες διορθώσεις.